

עיונים לפרשת פרשת צו - פרשת פרה עפ"י הרמב"ם

מרכז מורשת הרמב"ם רח' התנאים 6 טבריה, משרדי המרכז רח' יוחנן בן זכאי 6 טבריה, טלפקס- 04-6790632

לשאלות, הערות והארות info@harambam.org.il

לעילוי נשמת אסתר בת רחמה

פרה אדומה מכפרת

הרב שאולי גרינפלד

אמי. שכך כתב בביאור טעמה של פרה אדומה:

"אבל טעם קריאת פרה אדומה חטאת, הוא מפני **שבה נשלמת טהרת מי שנטמא למת**, ויכנס למקדש אחר אותו העניין, כי מאז שנטמא למת, נאסר עליו להיכנס למקדש ולאכול קדשים לעולם, **אלמלא הפרה הזו אשר נשאה את החטא הזה**, כמו הציץ שהוא מרצה על הטומאה, וכמו שעירים הנשרפים⁸, ולפיכך נעשה העוסק בפרה ובשעירים הנשרפים מטמא בגדים, כמו שעיר המשתלח אשר הדעה עליו שזה מרוב מה שנשא מן החטאים מטמא מי שנגע בו".

הרמב"ם כותב שפרה אדומה מטהרת מטומאת מת, דהיינו מאפשרת למי שנטמא במת לשוב למקדש ולקדשיו, כיון שהפרה 'נושאת חטא זה'. נשיאת חטא פירושו - כפרה.

אמנם, יש להעיר, שדברי הרמב"ם עצמם מחודשים מאד. בדרך כלל, כשמדובר על כפרה, הכוונה שהיה חטא, ועכשיו אנו באים לעשות מעשים שיכפרו על החטא. הרמב"ם עצמו מזכיר בדבריו אלו את הכפרה של הציץ. מה היא הכפרה של הציץ? כתב הרמב"ם בהלכות ביאת מקדש⁹:

"כהן שעבד ואחר כך נודע שהיה טמא, אם היא טומאה ידועה - כל הקרבנות שהקריב פסולין, שהרי עבודתו חולין. ואם היא טומאת התהום - הציץ מרצה, וכל הקרבנות שהקריב נרצו, ואפילו נודע לו שהוא טמא

התורה מלמדת אותנו, שכדי להיטהר מטומאת מת, צריך להזות על הטמא מי נדה, שהם מים שהוכנס בהם אפר פרה אדומה:

"כל הנגע במת בנפש האדם אשר ימות ולא יתחטא את משכן ה' טמא ונכרתה הנפש ההוא מישראל, כי מי נדה לא זרק עליו טמא יהיה עוד טמאתו בו¹".

הרי שפרה אדומה מטהרת. אך בגמרא במסכת מועד קטן² אנו מוצאים הגדרה מחודשת:

"אמר רבי אמי: למה נסמכה מיתת מרים לפרשת פרה אדומה? לומר לך, מה **פרה אדומה מכפרת**, אף מיתתן של צדיקים מכפרת".

רבי אמי מלמד אותנו, שפרה אדומה לא רק מטהרת, אלא גם מכפרת. כנגד דברי רבי אמי, עומדת הגמרא בתחילת מסכת יומא³:

"אמר רבי יוחנן אמר קרא⁴ 'כאשר עשה ביום הזה צוה ה' לעשת לכפר עליכם', 'לעשת' אלו מעשה פרה, 'לכפר' אלו מעשה יום הכיפורים. בשלמא כוליה קרא בפרה לא מתוקם⁵ - 'לכפר' כתיב, **ופרה לאו בת כפרה היא**⁶".

הרי מבואר בפירוש שפרה אדומה אינה מכפרת!

מדברי הרמב"ם במורה נבוכים⁷, נראה שנקט כרבי

8 היינו שעירים שבאו לכפר על טעות בהוראה בחטא של עבודה זרה. ראה הלכות מעשה הקרבנות א, ט"ו.
9 א, ד.

1 במדבר י"ט, י"ג.
2 כ"ח.
3 ב.
4 ויקרא ח, ל"ד.
5 כלומר: מובן שאי אפשר להסביר שכל הפסוק, גם המילה 'לעשות' וגם המילה 'לכפר', מדברות על פרה אדומה.
6 כלומר: את המילה 'לכפר' ודאי אי אפשר להסביר כמתייחסת לפרה אדומה, שהרי פרה אדומה איננה מכפרת.
7 מ"ז, ג.

משמעות הדבר, היא שגם אם אדם פרטי, יתאמץ לתקן את עצמו, להעלות את רצונו ומחשבותיו מעל כל הקטנות שבעולם הקיים - אין בכך בכדי לשנות את המציאות הכללית, שבה העולם שקוע, ולכן קבלת תשובתו של היחיד, דורשת העלמת עין מהמציאות הכללית, ומדת חסד מיוחדת.

השאפה שלנו היא להעלות את העולם בחזרה למסלול שלפני הנפילה, לפני 'חטא הארץ וקטרוג הלבנה'. **וזו המשמעות של 'פרה אדומה מכפרת' - היינו שהיא פועלת להעלות את העולם אל המסלול שלפני החטא, שלפני שנהיתה סיבה להביא את המוות לעולם, ולכן היא יכולה לטהר את הטומאה של המוות.**

פרה אדומה **מכפרת** על סיבת החטא, ולכן היא **מטהרת** מטומאת המת, שהיא תוצאה של החטא.

לאור דברים אלו, נוכל להבין את דבריו של הרמב"ם. אדם שנגע במת, התחבר לכל המציאות של הירידה העולמית. מכאן ואילך היה ראוי שלא יעסוק עוד במקדש וקדשיו, שכל עניינם הוא העלאת העולם. אך חקק הקדוש ברוך הוא, שפרה אדומה תטהר את האדם. תכשיר אותו לשוב אל עבודת המקדש, כיון שהפרה האדומה היא זו שמעלה את העולם בחזרה אל המסלול שלפני הירידה בחטאים. היא כפרה לכך שיש בכלל חטא וטומאה בעולם. הבנה זו, תוכל לבאר גם את הגמרא ביומא, שקבעה שפרה אדומה אינה מכפרת. פרה אדומה, אכן אינה מכפרת במובן הרגיל של כפרה - כפרה שאחרי החטא. פרה אדומה מכפרת על **הסיבה לחטא**, על 'ירידת התיאוריה העולמית'. ולשון כזו של כפרה, באמת לא מצאנו בשום מקום אחר בתורה.

על הקשר שבין הפרה האדומה, למקום העלאת העולם - בית המקדש, אנו לומדים מהפסוקים. לאחר ששוחטים את הפרה, הכהן מזה את דמה:

"ולקח אלעזר הכהן מדמה באצבעו, והזה **אל נכח פני אהל מועד** מדמה שבע פעמים"¹¹.

וכך מתארת המשנה במידות¹²:

"כל הכתלים שהיו שם [בכל בנייני הר הבית] היו גבוהים, חוץ מכותל המזרחי **שהכהן השורף את הפרה** עומד בראש הר המשחה **ומתכוין ורואה בפתחו של היכל** בשעת הזיית הדם".

קודם שיזרוק הדם וזרק - הורצה, שהציץ מרצה על טומאת התהום אף על פי שהוא מזיד".

הציץ מרצה על עבודתו של כהן, שנטמא בטומאת התהום, ועבד במקדש מבלי להיטהר. ואילו פרה אדומה אינה **מכפרת** על כהן שעבר בטומאה, אלא להיפך - גורמת לכך שתהיה עבודתו בטהרה! ואם כן, לא מובן למה התכוון הרמב"ם ש'הפרה נשאה את החטא הזה'?

נראה שכוונת הרמב"ם היא שפרה אדומה באמת מכפרת על חטא, אלא **שזו כפרה שניתנת מראש**. כלומר: מי שנטמא למת, דינו הוא שלא יכנס למקדש לעולם, ועל כן כל כניסה שלו למקדש מכאן ואילך הרי היא חטא.

הטהרה של הפרה אדומה מתירה לטמא המת להיכנס למקדש, כיון שהיא מכפרת על החטא של ההיכנסות אחרי היטמאות במת למקדש.

אלא שדברים אלו טעונים ביאור: מפני מה כניסה של הנוגע במת למקדש נשאת לעולם חטא, אלא שפרה אדומה נושאת את החטא הזה?

מרן הראי"ה קוק זצ"ל, בספר אורות¹⁰, ביאר על מה פרה אדומה מכפרת. וכך כתב:

"כנסת ישראל שואפת לתיקון העולם בכל מילואו, **לסליחה מקורית מטהרת**, שבאה לא רק מישועת נפש האדם והטבת רצונו מצד עצמו, - שבזה צריכים להיפגש בויתור ומידת חסד מיוחדת, בלא התכללות עם המידות כולן ובלא שיקול של עז צדק ומשפט - כי אם **תיקון כולל לסיבת החטאים**. חק הטהרה, העברת רוח הטומאה על ידי שמו של משיח שקדם לעולם, **'פרה אדומה מכפרת' והיא מטהרת מטומאת מת**, נעוץ בסילוק המיתה מיסודה, בהעלאת העולם מעומק חטאו, מחטא הארץ ומקטרוג הלבנה, **מנפילת התיאוריה העולמית ביסוד מציאותה**, מהנמכת האידאל העולמי במציאות, **מה שהכשיר את החטא האנושי** וכל הצרות הרבות הבאות ממנו".

מרן הרב עומד על כך, שאנו נולדנו לעולם, שכבר שקוע בנפילה. עוד לפני שעשינו משהו בעצמנו, העולם כבר אחרי 'חטא הארץ' ואחרי 'קטרוג הלבנה'. גם בלי להבין למה בדיוק הכוונה ב'חטאים' אלו, שקדמו לבריאת האדם, המשמעות הבסיסית של 'חטאים' אלו, היא שמראש היגענו לעולם שיש בו קלקולים, שאינו מתנהל כפי שיכול היה להיות, עולם שיש בו את כל הסיבות שגם אנחנו נחטא, ויהיה מוות בעולם.